

Atte Jongstra bij de tentoonstelling die het Historisch Centrum Overijssel in Zwolle wijdt aan de door Jongstra herontdekte levenskunstenaar Henry II Fix. Foto Raymond Rutting/de Volkskrant

Hoogst verbazingwekkend & bijna ongelooflijk

De Zwolse alleskunner Henry II Fix (1774-1844) was een man die de wereld in de gaten hield, maar wel van veilige afstand. Bij toeval stuitte de schrijver Atte Jongstra op zijn levensverhaal, dat vandaag in boekvorm verschijnt. 'Het is toch amper te bevatten?' Door **Bert Wagendorp**

Atte Jongstra staat stil voor de modezaak We in de Zwolse Broerenstraat. De schrijver wijst naar de grijze gevel. 'En hier', zegt hij, 'waar nu dus dit nondescripte, afschuwelijke jarenzeventiggebouw staat, bevond zich vroeger een hoerenhuis.'

We lopen door Zwolle, in de voetsporen van Henry II Fix (1774-1844), de man wiens autobiografie door Jongstra werd ontdekt en geredigeerd en die vandaag verschijnt onder de titel *De avonturen van Henry II Fix*.

Het is vast en zeker een van de wonderlijkste en leukste boeken die de afgelopen jaren in Nederland zijn uitgekomen.

Ter gelegenheid daarvan wordt vanmiddag in het Historisch Centrum Overijssel in Zwolle een tentoonstelling geopend, die een licht werpt op de man die door Jongstra 'een vergeten genie' wordt genoemd.

Vergeten is hij in elk geval zeker, Henry II Fix. Geen levend mens had ooit van hem gehoord. Althans, tot vandaag, en op Jongstra na. Want dankzij Jongstra wordt Fix aan de vergetelheid ontrukkt. Ook al doet Fix dat op eigen kracht, rijk van taal en rijk van fantasie.

Henry II Fix, wiens bestaan leek te zijn uitgewist, komt tot ons als een man van vlees en bloed, als een kind van zijn tijd, maar wel eentje met een bijzonder karakter. Een moeilijk karakter, dwars, eigenzinnig en rationeel. Jongstra: 'Fix is in dit boek geen man die ons zijn gevoelens toont.'

Wij zien de Zwollenaar Fix. Zijn avonturen zijn wonderbaarlijk, zijn gedachten gedurfd. En hij noteert het allemaal nauwgezet.

Het is aangenaam wandelen door de mooie stad Zwolle, zeker in het gezelschap van Atte Jongstra. 'Ik ben van Zwolle gaan houden', zegt Jongstra. 'Vooral van de Zwolse pleinen.' Hij mag zich, dankzij *De avonturen van Henry II Fix* en de onderzoeken die hij omtrent het leven van de vergeten Zwollenaar instelde in de Zwolse archieven, inmiddels een kenner noemen van het Zwolle van het einde van 18de en de eerste helft van de 19de eeuw. En hij is graag bereid die kennis te delen.

'Hier staan we voor het woonhuis van de Zwolse dichter Feith, de grote vijand van Henry II Fix', zegt Atte Jongstra. 'Moet je nagaan. Die man woonde dus bij Fix om de

hoek.' Fix woonde in de Koestraat, op het tegenwoordige nummer 40; Feith even verderop, in de Bloemendalstraat. 'Toch zijn ze elkaar vermoedelijk weinig tegengekomen. Bij Fix is daar in elk geval niets van terug te vinden, en bij Feith evenmin.'

Er is één ontmoeting: een duel vanwege een tragisch misverstand. Het kost Feith de kop - hij vat een noodlottig koutje.

Fix' leven speelt zich af tegen een dramatisch historisch decor: de Franse revolutie, Napoleon, de Franse bezetting en de periode van herstel daarna, met de watersnood van 1825 en de Tiendaagse Veldtocht als bekendste voorvallen. Het is een tijdperk dat Jongstra na aan het hart ligt. Als student Nederlands in Amsterdam had de literatuur van de 19de eeuw, door de meeste letterenstudenten verafschuwed, al zijn warme belangstelling.

Het bordeel in de Broerenstraat speelt in de bij vlaggen hilarische autobiografie een belangrijke rol. Hier immers stelde in juni van het jaar 1793 de langbenige en borstlose prostituee Agatha pogingen in het werk de 19-jarige Henry II Fix 'het neuken te leren', terwijl de vader van de jonge Henry, Hendrik, zich in gezelschap van Titi en Mimi naar boven begaf voor een 'dubbel-spel'.

'Men noemde dat destijds natuurlijk geen neuken', zegt Jongstra. 'Men sprak van lijfgemeenschap of van samenleving.'

Niettemin vindt Henry er voor de goede verstaander geen doeljes om. Hij is genadeloos eerlijk. Het wordt niks. Want in tegenstelling tot zijn vader en zijn tweelingbroer Louis is Henry II Fix geen man van de vrouwtjes, geen *Lebemann*. 'Hij was niet bij machte', zegt Jongstra. 'De stuwung op het juiste moment ontbrak hem.'

Het is alsof zijn tweelingbroer Louis in de baarmoeder alle benodigde hormonen heeft geconfisqueerd. Louis lust er wel pap van. In een - zeker voor die tijd - hoogst openhartige brief, beschrijft Louis hoe hij, in een kerktoeren vanwaaruit de Slag bij Waterloo goed is te volgen, de vrouw van de Engelse kwartiermeester Ross hartstochtelijk bemint.

'En intussen meent zij vanuit de toren te zien hoe op het slagveld haar man sneuvelt', zegt Jongstra. 'Dat is toch amper te bevatten?'

Een portret van de weduwe Ross, van de hand van de Engelse kunstenaar A. Breechham, siert het boek, dat toch al rijkelijk is

voorzien van fraaie illustraties. Die dragen ertoe bij dat Henri Fix II en zijn entourage voor de lezer tot leven worden gewekt - tot en met de 'Androïde Klarinetist' aan toe.

Het is allemaal hoogst verbazingwekkend, wat Jongstra boven water heeft gehaald. Het zou zelfs bijna ongelooflijk zijn, ware het niet dat Jongstra voor de waarheid instaat. Een uitgebreid notenapparaat en indrukwekkende literatuurlijst ondersteunen een en ander.

'Henry had ook wel veel potentie', zegt hij, 'maar dan voornamelijk intellectueel.' In zekere zin was Fix een daadkrachtig persoon, 'maar vooral op papier'. Vermoedelijk werd Henry's moeizame verhouding tot het vrouwelijk geslacht ook veroorzaakt door de sterk overheersende rol die zijn moeder speelde in zijn opvoeding. 'Een opvoeding die ik niemand toewens', zegt Jongstra. 'Als Fix een dwangneuroot is, dan komt dat door zijn moeder. Hij is

Atte Jongstra

1956 - geboren in Terwispeel op 13 augustus; volgt middelbare school in Drachten en studeert nadien Nederlands aan de Universiteit van Amsterdam

1985 - debuteert met *De Multatulianen*. Ander werk: *De psychologie van de zwavel*, *Groente*, *Cicerone*, *Het huis M*, *Familieportret*, *De hele santenkraam*, *Disgenoten*, *Gesloten circuit*, *De tak van Salzburg* en *De tegenhangar*.

1990 - ontvangt de Geertjan Lubberhuizenprijs voor *De psychologie van de zwavel*

1996 - krijgt de J. Greshoffprijs toegekend voor *Familieportret*. Jongstra is recensent voor *NRC Handelsblad* en *Leeuwarder Courant*. Hij publiceerde gedichten onder het pseudoniem Arno Breekveld.

daar eigenlijk nooit overheen gekomen.'

Hij wijst op de levensboom boven de deur van Fix' geboortehuis. 'Dat ziet er mooi uit, maar er was in dat huis weinig vreugde.'

Jongstra roept het Zwolle van twee eeuwen geleden tot leven, dankzij een zee aan details, afkomstig uit de autobiografie zoals hij die in 2004 min of meer toevallig in bezit kreeg. De levensbeschrijving maakte deel uit van de door hem op een veiling te Leiden voor 260 euro verworven 'Collectie Schutte': drie kisten met mappen en papieren; een pak van Sjaalman anno 21ste eeuw.

'Uit de schier eindeloze hoeveelheid stukken moest ik een keuze maken', schrijft Jongstra in zijn inleiding. 'Alle autobiografische passages heb ik (hertaald, bewerkt, aangevuld) opgenomen in de bladzijden die volgen.' Het is de verslaglegging van een merkwaardig leven, waarvan het meest ongelooflijke nog is, dat het ruim anderhalve eeuw lang in het duister is gebleven - vergeten en bijna vergaan.

In 69 hoofdstukken schetst *De avonturen van Henry II Fix* het beeld van een veelzijdig, maar gekweld man. Een visionair die Zwolle al voor zich zag als de zetel van een Volkenbond *avant la lettre*; die het principe van prikkeldraad al bedacht enkele decennia voor het zover was; die de toeristische potentie van Zwolle zag toen daar nog nooit een toerist was waargenomen; die de erwtenworst bedacht en over nog talloze andere kwesties zijn helder licht liet schijnen.

Fix' vader was veelal op 'dienstreis', op jacht naar nieuwe stukken voor zijn curiositeitenverzameling. Hij was een rentenier; het familiekapitaal was vergaard in de hysterie rondom de tulpenbollenspeculatie in de 17de eeuw. In het huis aan de Koestraat moet zich een rareitienverzameling hebben bevonden waar Teylers Museum een puntje aan kon zuigen - inclusief een door Henry II Fix persoonlijk te Genemuiden opgehaalde foetus met meermimmenstaart.

Henry II Fix, bij naar het westen krimpde wind verwerkt in de Mastenbroeker Polder en op 1 januari 1774 ter wereld gekomen, was een man die de wereld in de gaten hield, maar wel van veilige afstand. Een nieuwsgierige beschouwer, een levenslange eenling. Jongstra: 'Hij heeft het altijd over het eiland Zwol. Dat was het natuurlijk ook, binnen de grachten. En dan

zegt hij dat er op het eiland nog andere eilanden waren. Daar bedoelt hij zichzelf mee.'

En die eenling doet ons verslag van zijn dramatische verhouding tot de befaamde Rhijnvis Feith - romantisch dichter van de *Julia* - en van zijn langdurige liefdesverhouding met de weduwe Wilders, een liefde die zou duren tot Fix' dood op 70-jarige leeftijd, maar die altijd ongeconsumeerd zou blijven. En vooral van zijn leven in Zwolle, de stad die hij slechts sporadisch verliet. Dat achtte Fix onnodig: in Zwolle concentreerde zich in zijn visie de wereld, dus waarom zou hij dan de wereld verkennen, met alle risico's van dien?

Een *encyclopedist*, is het woord dat Jongstra het meest gebruikt in verband met Fix. De encyclopedist probeert de wereld te bevatten in één systeem, de hele wereld in één boek te ordenen, en hij tracht zo de chaos te bestrijden en het hoofd boven water te houden.

Het menstype is Jongstra niet vreemd. Zelf zat hij al op jeugdige leeftijd in de eendelige kinderencyclopedie *Ik weet het te neuken*, en toen hij die uit had, begon hij aan zijn vaders *Winkler Prins* uit 1956. En Fix' grote nieuwsgierigheid en honger naar kennis over van alles en nog wat, is ook terug te vinden in Jongstra's *De tak van Salzburg - Autobiografie van een lezer*, waarin hij zijn lezers meeneemt in de krochten van het oneindige weten.

Met de publicatie van deze autobiografie is nog maar een klein deel van de teruggewonden literaire nalatenschap van Henry II Fix geopenbaard. 'Er zijn nog veel meer teksten, ik heb het nog niet eens allemaal goed bekeken.' Wel stuitte Jongstra inmiddels op erotische gedichten. 'Mogelijk dat ik die ook nog eens publiceer. Daarin zien wij de gevoelige en erotische kant van Fix. Die had hij óók.'

Pogingen van Jongstra om het nieuwe theater van Zwolle te vernemen naar Louis Fix mislukten. Wel is op de trans van de Onze Lieve Vrouwebasiliek, beter bekend als de Peperbus, te zien in welke richting het geboortehuis van Henry II Fix moet worden gezocht.

En zo is Zwolles verloren zoon, dankzij Atte Jongstra, eindelijk teruggekeerd onder de Zwollenaren.

Atte Jongstra: De avonturen van Henry II Fix
De Arbeiderspers; 384 pagina's; € 22,95
ISBN 90 295 6444